

Kritika-Figyelő

Kézikönyv osztályfőnököknek

Ép testben ép lélek. Ez lehetne a kézikönyv mottója, mert a szerzők – gyakorlati tapasztalataik alapján, a kérdések részletes és alapos elemzésével – ennek az eszménynek a megvalósításához ajánlanak módszereket. A könyv rendkívüli gazdagságát már a tartalomjegyzék felsorolásával is érzékeltethetnénk, ehelyett azonban idézzük inkább a szerzőket.

„A következőkben az emberi kultúra területeit figyelembe véve, csoportosítva adjuk közre a nevelési tartalmakat, azaz azokat a kapcsolódó ismereteket, értékeket, fejlesztendő tulajdonságokat, képességeket, készségeket, amelyekkel a tanulóknak az iskolai évek során találkozniuk és foglalkozniuk kell, és amelyeket optimális esetben szükséges elsajátítaniuk. Mint tovább gondolandó, megvitatandó témákat jelöljük meg a napjainkban felmerült, jellegzetesen ellentmondásos jelenségeket, megoldásra váró problémákat. Ezeket a társadalom valós helyzetére nyitott iskola nem hagyhatja figyelmen kívül, ha diákjait fel akarja készíteni a folyamatosan változó társadalomban történő eligazodására, illetve az adott körülmények között boldogulásra.” „A következő fejezetek az Ajánlásban felsorolt nevelési tartalmakat részletezik, gyakorlati tanácsokat és módszertani javaslatokat adnak ezek feldolgozásához.”

Az első fejezet: Az egészségmegőrzés kultúrája (készítette Szőlősi Zsuzsanna). Mindent magában foglal, ami az „ép testben” jelszó megvalósításához tartozik. Tudatosítja az egészség jelentőségét, a megfelelő táplálko-

zás fontosságát, rámutat a káros szokásokra, az élvezeti szerek káros hatásaira, ismerteti a testi és a szellemi egészség összefüggését, a szervezet működését és így tovább. Tesztek segítségével alkalmat nyújt a tanulók öntevékenységre. Igyekszik tudatosítani bennük, hogy életvitelük megfelelő-e vagy sem, és nemleges esetben arra ösztönzi őket, hogy egészségesebben éljenek. Egyúttal megtanulhatják, hogy egészségüket hogyan őrizhetik meg. A tanulókat különösen érdeklik az állóképesség és az általános erőnlét vizsgálati tesztjei. A Cooper-teszt 12 percig tartó futást, úszást vagy kerékpározást tartalmaz, amelynek teljesítése után a méterekben mért távolság alapján a táblázatból leolvasható az edzettségi állapot.

A második fejezet: Önismeret, személyiségfejlesztés (készítette: Schüttler Tamás). Amint a szerző írja: „Az alábbiakban közreadandó program egy meglehetősen nehezen megragadható, konkretizálható problémát, a személyiségfejlesztés problémakörét járja körül. Az itt leírt programot, némileg bővítettebb változatban, két ciklusban próbáltam ki a Szent István Közgazdasági Szakközépiskola érettségi utáni ötödik évfolyamos, 18-19 éves tanulóinak körében. A programot kísérletképpen iktattuk be, abból a megfontolásból, hogy a tanulók saját személyiségük néhány funkciójának működéséről ismereteket szerezve, némileg tudatosabban alakíthatják saját viselkedésüket.”

Külön figyelmet érdemel ebben a fejezetben az empátia készségének fejlesztése, hiszen, ha jobban bele tudjuk magunkat élni mások helyzetébe, lelki-

állapotába, akkor sok súrlódást és konfliktust előzhetünk meg.

A harmadik fejezet témája a társas kapcsolatok (készítette: *Regele Péterné*). Amint a szerző megállapítja: „Az élet valamennyi színtere emberi kapcsolatok szövevényes hálózatában zajlik. Az egyén sikere, boldogulása az életben, jó közérzete attól függ, hogy mennyire tud sikeresen részt venni ezekben a kapcsolatokban.” „Mára már teljesen nyilvánvaló, hogy egyre több olyan foglalkozás van, melynek sikeres végzése legalább annyira függ az emberekkel való kölcsönös viszonytól, mint a szakmai hozzáértéstől.” Ezért feltétlenül szükséges, hogy „a fiatalok ismerjék az emberi viselkedés alapvető személyiség- és szociálpszichológiai törvényszerűségeit, fejlett szociális és kommunikációs képességekkel rendelkezzenek, és mindezek alapján pozitív magatartási formák jellemezzék őket”. A szerző a továbbiakban rámutat arra, hogy a fejezetekben „főképp gyakorlatközpontú szemlélet érvényesül. A szükséges ismereteket nem előadások formájában közvetíti, hanem olyan módszerek alkalmazását kínálja, amelyek során a diákok saját tevékenységük révén szerezhetik meg a társas interakció kognitív (ismereti) elemeit, és élhetik át a különböző helyzetekben megnyilvánuló érzelmeiket. Legfőbb sajátossága, hogy a diákok aktivitására épül.” Igen hasznos a fejezet 4. pontja: Viselkedési szabályok a különböző társas helyzetekben. Közlekedésről: az iskolában és a közlekedés során tanúsított viselkedés, viselkedés otthon és a szomszédokkal, viselkedés nyilvános helyeken, munkahelyen.

A negyedik fejezet címe: Osztályközösség, iskolai demokrácia (*Robert Pawek* tanulmányát fordította *Szekszárdi Júlia*). Ismét idézünk: „A fiatalok manapság nagyon korán szembe-sülnék az elmagányosodás és a kirekesztettség élményével... A valahová tartozás és a szociális háló hiányát

ifjúsági csoportok és egy diffúz nemzet-tudat pótolja. Ennek következtében a fiatalok különösen hajlamosak arra, hogy szociális deficitjüket előítéletekkel, gyűlölettel, agresszivitással ellensúlyozzák. Mindez az iskola számára különleges kihívást jelent. Ma ezért is válik egyre fontosabbá, hogy a fiatalok egy pozitív osztályközösség keretében alkalmat kapjanak arra, hogy kialakítsák önnön identitásukat, és így ne a kétes értékű csoportosulások jelentsék számukra az egyetlen alternatívát. Ez a pedagógusokra azt a kötelezettséget rója, hogy az eddigieknél jobban törődjenek a jó osztályközösség kialakulásával, diákjaikat tudatosan felkészítsék az osztályban előforduló konfliktusok kezelésére, valamint a mássággal kapcsolatos magatartásra és a peremhelyzetben levő osztálytársak közösségbe történő integrálására.” Utak a tanulók neveléséhez: játékok, csoportos beszélgetések, az együttműködés megítélése a szociális tanulás keretében, kérdőív kitöltése az osztályközösségről, konfliktusok megoldása stb.

Az ötödik fejezet címe: A tanulás tanulása (készítette: *Lukács István*). Amint a szerző megállapítja: „Ez a fejezet – a teljes felsorolás igénye nélkül – néhány olyan tulajdonságot ismertet, amelyek birtokában növelhető a tanulói teljesítmény... találékonyság, ötletgazdagság, belső motiváció, pozitív önértékelés, rugalmasság, autonómia.” A szerző behatóan foglalkozik a tanulási képességeket fejlesztő programokkal, ezek sorában a figyelem, az emlékezet, a képzelet és a gondolkodás fejlesztésével.

A hatodik fejezet: a munka világa (*Szolnokiné Herling Mária* tanulmánya). Idetartozik a munka fogalma, jelentősége, a jövőbeni munkaterület kiválasztásának szempontjai, a munkakör betöltéséhez szükséges tulajdonságok, tájékozódás a helyi munkaerőpiacon, továbbá a munkaviszonnyal kapcsolatos legfontosabb kérdések.

A hetedik fejezet címe: környezeti nevelés, környezetvédelem (készítette: *Hortobágyi Katalin*). A szerző összefoglalja a környezeti nevelés céljait, majd hozzáteszi: „Az előzőekben vázolt célok fontosságához aligha férhet kétség. Megvalósításuk mégsem mentes a nehézségektől. ... A legfőbb akadály abban keresendő, hogy az iskolai nevelés, oktatás folyamatában igen nehéz megjeleníteni ezt a nevelési területet, mivel az »nem fér bele« az iskola tradicionális tantárgyi logikájába.” Továbbá a környezeti nevelés nem köthető egy (vagy akár több) konkrét

tantárgyhoz, átfogja az iskolai megismerés és nevelés teljes rendszerét, jelen kell lennie minden nevelési szituációban és mozzanatban... A tanulók nevelésének módjai: csoportos beszélgetések, drámajáték alkalmazása, viták rendezése konkrét környezetvédelmi kérdésekről.

A kézikönyv záró fejezete: A mindennapok esztétikája (főként lányoknak), készítette: *Szász Jánosné*. Ebben a fejezetben „lakásunk, öltözködésünk kultúrájáról, a divatról, valamint néhány ezekhez kapcsolódó gyakorlati kérdéstről esik szó”.

A Világbanki Szakközépiskolai Projekt kiadványa. (Szerk.: *Szekszárdi Júlia*)
(Felelős szerk.: *Jakobsen József*) Bp., 1995.

Kovácsné Kappa Györgyi

Füzet sorozat történelemtanároknak

Az oktatás korszerűsítésének mindenkori alapfeltétele a tudomány új eredményeinek minél gyorsabb és teljesebb átvétele. Különösen így van ez olyan, világnézetileg érzékeny tantárgy esetében, mint a történelem, még inkább az olyan nagy szemléleti váltás idején, amelyet a múlt évtized vége, illetve évtizedünk első fele hozott.

A korszerűsítés gyakorlatának sarkköve az információk áramlásának üteme és kiterjedése. A történelemtanárok továbbképzése viszonylag – legalábbis a többi tantárgyhoz viszonyítva – széles kört, évente tanárok százait érinti. Mégis roppant kevés ez a tizenkét-tizenötezer tanárhoz viszonyítva. Ezért különös jelentőségük van az olyan, a korszerűsítés gyakorlati igényeihez szabott írásos anyagoknak, amelyek – szándék szerint – a tanárok legszélesebb rétegeihez eljuthatnak. Ilyen az a sorozat, amelyet az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara és a Magyar Történel-

mi Társulat Tanári Tagozata indított 1993-ban útjára *Történelemtanári Füzetek* sorozatcímmel. A sorozatban két év alatt tíz kötet jelent meg. A zurnalisztikától átvett kifejezéssel élve telitalálat. Több ok miatt. Neves történet-szek kismonográfiái füzet formában, 30-40 oldalon, könnyen olvashatóan egy-egy olyan témáról, amely valamilyen ok miatt a történelemtanításban hiánycikknek számít. Tudományos színvonalon, de informatív módon, olvasmányosan megírva. Röviden, de annál mégis részletesebben és igényesebben, mint amennyit egy továbbképző előadás nyújthat.

Az első kötet *Gergely Jenő: Egyháztörténet a középiskolai történelemtanításban*. Már az előszó kijelöli nemcsak a kötet, hanem egyben az egész sorozat célját is: „Tanulmányunk megírására az a történelmi változás késztetett bennünket, amely az 1989-től zajló rendszerváltás nyomán beállt; visszatérés a polgári demokráciába és az európai né-